

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ¹

Останні роки багато науковців і практиків приділяють увагу розвитку інноваційних технологій з метою розвитку суб'єкта підприємницької діяльності, причинам їхнього розвитку та причинам гальмування.

В свою чергу Білоус-Сергєєва С. О. підкреслює, що інноваційні технології можуть стати ключовим фактором у створенні нових ринків, продуктів та послуг, які сприятимуть економічному розвитку як регіонів, так і країни загалом. Таким чином, авторка акцентує увагу на важливості розвитку інноваційного підприємництва як основи для післявоєнного відновлення України. [1]

І. А. Гнатенко зазначає, що інноваційне підприємництво, домінуючи як інституційний сектор у провідних країнах світу, сприяє гнучкості, підвищенню адаптивності економічної системи та стимулює соціально-економічний розвиток. [2]

Науковці О. М. Гавриш, В. П. Пильнова, О. В. Пісковець зазначають що інноваційні технології є засобом досягнення комерційної мети і ключовими факторами для сталого економічного росту та розвитку. [3]

Науковці А. Жаворонок та А. Марич у своїй праці [4] дійшли висновку, що основною причиною низької активності впровадження інноваційних технологій є високі ризики для інвесторів і невизначеність щодо терміну окупності. Водночас науковці наводять результати опитування, яке показало, що понад 50% підприємців планують долати кризу шляхом модернізації застарілих технологій виробництва своєї продукції. Інші підприємці вирішили зосередитися на випуску нових продуктів, причому більше третини з них мають намір інвестувати кошти у дослідження та розробки, що сприятиме створенню принципово нових продуктів.

Аналіз публікацій [1-7] дозволяє окреслити питання, які потребують додаткового розгляду, зокрема розмежування підходів між традиційним та інноваційним підприємництвом, визначення науково-методичних аспектів сутності інноваційного підприємництва та аналіз його поточного стану в Україні.

Варто відзначити, що науковці наголошують на необхідності переходу від традиційного підприємництва до інноваційного. Зокрема, Зянько В. В. у своїй монографії [5] зазначає, що орієнтація підприємницької діяльності на підвищення активності інноваційних технологій і впровадження нововведень обумовлена сучасними процесами глобалізації, які стимулюють розвиток комунікаційних засобів і інформаційних технологій.

Згідно Закону України «Про інноваційну діяльність», інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [6].

Схожої точки зору дотримується Безус А. М, так, науковець зазначає: «... підприємства, що швидко реагують на ринкові зміни, використовують у своїй концепції інноваційні технології. Інновації дозволяють підприємствам запроваджувати нові види продукції та послуг, що відповідають вимогам сучасного ринку, а також підвищувати продуктивність праці та якість продуктів». [7]

¹ Науковий керівник - Бутенко Дар'я Сергіївна, к.е.н., доцент, доцент кафедри торгівлі та туристичного бізнесу, ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Інноваційні технології на думку науковців мають дотримуватись певних принципів при здійсненні своєї діяльності [8]:

Адаптивність – підтримка балансу для суб'єкту підприємницької діяльності між внутрішніми мотивами та зовнішніми можливостями.

Динамічність – узгодження цілей та стимулів діяльності суб'єкта підприємництва, включаючи інтереси власників, менеджерів, фахівців та працівників.

Самоорганізація — це самостійне підтримання стабільних умов функціонування через забезпечення обміну ресурсами (інформаційними, матеріальними, фінансовими) між елементами виробничо-збутової системи бізнесу, а також між підприємством і зовнішнім середовищем.

Саморегуляція — це адаптація системи управління виробничо-збутовою діяльністю підприємства у відповідь на зміни в умовах його функціонування.

Саморозвиток — це самостійне створення умов для стійкого розвитку та тривалого існування підприємства відповідно до його місії та прийнятої системи мотивації.

Основними функціями впровадження інноваційних технологій з метою розвитку суб'єкта підприємницької діяльності є: підвищення результативності діяльності, управління інноваційними проектами, комерціалізація результатів ідей.

Узагальнення аспектів сутності інноваційних технологій зображено на рис 1.

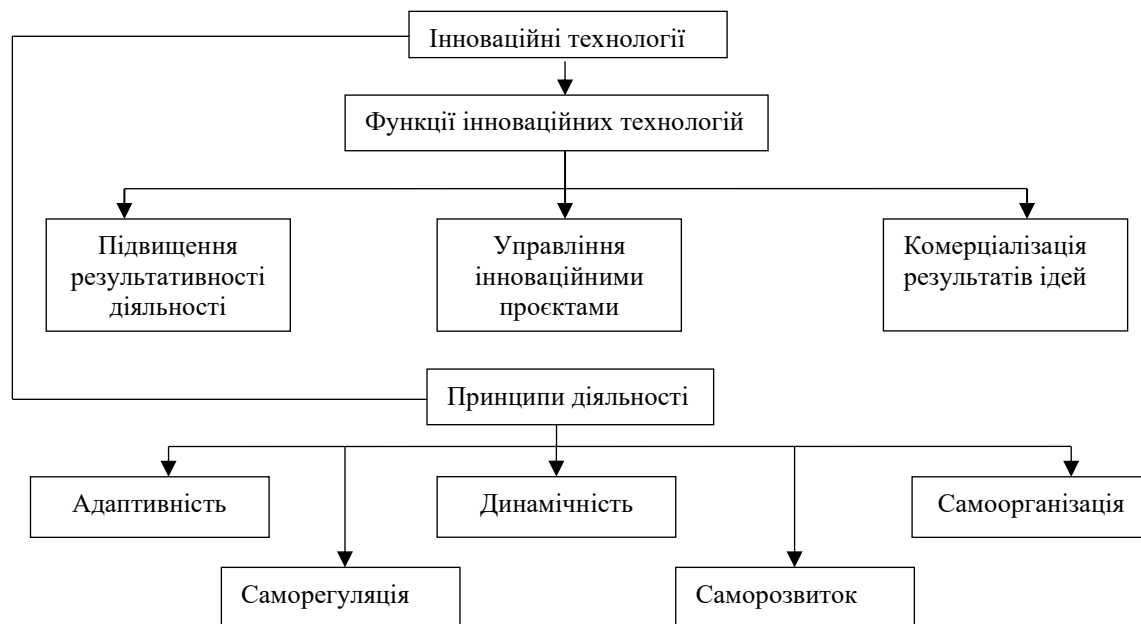

Рис 1. Науково-методичні засади сутності інноваційні технології

Однією з перспектив розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва є орієнтація на зовнішні ринки. У своїй праці Білоус-Сергеева С. О. [1] посилається на дослідження Mastercard SME Index, яке показує, що значна частина українських підприємців вже вийшла на зарубіжні ринки, а 28% мають намір зробити це у майбутньому.

У загальній структурі витрат на запровадження інноваційних технологій переважає закупівля більш нового обладнання, що складає майже половину від усієї суми. У той же час, витрати на придбання патентів і ліцензій у десять разів менші, що негативно впливає на зусилля щодо підвищення конкурентоспроможності економіки держави як у цілому, так і в окремих її сферах. Вирішенням цієї ситуації може стати активізація залучення промислових підприємств до інноваційної діяльності та забезпечення припливу фінансових ресурсів від суб'єктів інших форм власності [9].

На сьогодні в Україні діяльність із впровадження інноваційних технологій можна охарактеризувати як відсталу. Лише кожне десяте промислове підприємство займається дослідженнями та розробкою інноваційної продукції. Серед найбільш активних у цьому напрямі є лише три галузі – металургія, хімічна промисловість та машинобудування, які мають показники інноваційної активності майже вдвічі вищі за середні по промисловості [9]. В інших галузях інноваційна активність залишається на рівні 3–5% без помітних ознак зростання. Для порівняння, у США середній показник інноваційної активності по галузях сягає майже 30% [10].

Для вибору зовнішнього ринку українським інноваційним підприємствам слід враховувати обсяги експорту. Згідно з даними Державного комітету статистики України, у 2022-2023 роках експортно-імпортне сальдо за товарами було від'ємним, тоді як за послугами залишалося позитивним. Однак у 2023 році обсяги експорту товарів знизилися на 18% порівняно з попереднім роком. У той же час, науковці зазначають, що під час пандемії значно скоротилася кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців – з 1855 тис. у 2021 році до 1359 тис. у 2022 році. Незважаючи на військову агресію, станом на 1 січня 2023 року кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців зросла до 1422,5 тис. одиниць [11]. Така позитивна динаміка може свідчити про потенціал зростання експорту товарів у майбутньому.

У період загострення кризових явищ в економіці право на бюджетне фінансування повинні отримувати лише ті інноваційні проекти, які є найважливішими для підвищення загального рівня розвитку країни. Фінансування таких проектів має здійснюватися за принципами, аналогічними до надання кредитних ресурсів: на основі платності, зворотності та терміновості. Дослідження стимулювання активізації інноваційних технологій на підприємствах у провідних країнах представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Характеристика стимулювання активізації інноваційних технологій на прикладі досвіду провідних країн

Країна	Заходи зі стимулювання
Велика Британія, Франція, Бельгія	Створення преміальних фондів за розробку, освоєння й випуск нової продукції, розмір яких пов'язується з приростом обсягу продажу такої продукції, її питомою вагою в загальному обсязі виробництва
Японія	В системі стимулювання чітко виокремлюються чотири головні частини: прямі виплати (базові та надбавки), побічні виплати, бонуси, пенсійні виплати. Заохочення до впровадження інновацій проявляється в запровадженні освітньо-професійного розвитку, залучення працівників в управління виробництвом на основі створення «гуртків якості»
США	Залучення допомоги консультантів з оплати праці, які розробляють особливі критерії, формули оплати, розмір винагород, спираючись на відповідну шкалу експертного оцінювання нових ідей за ступенем ефективності, новизни, витрат праці інноваторів
Україна	Лише кожне десяте підприємство має безпосереднє відношення до інновацій, творчість і винахідництво на виробництві практично не заохочується, загрозливих масштабів набуло старіння наукових кадрів

Для підтримки інноваційної стабілізації економіки та її подальшого зростання в країні недостатньо заходів, які б стимулювали інноваційну діяльність. Відсутні ефективні стимули для підприємств, які намагаються освоювати нову продукцію. Це є наслідком недостатньої результативності державної інноваційної та науково-технічної політики, а також її непослідовного впровадження, що, зрештою, спричиняє технологічне відставання

України від розвинених країн Європи та світу. Зменшення державного фінансування наукових досліджень і розробок не компенсується підтримкою з боку приватного сектора.

Підсумовуючи можна стверджувати, що Впровадження інноваційних технологій є необхідним і доцільним для забезпечення стійкого економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності підприємств і держави в цілому. Інноваційні технології сприяють модернізації виробництва, створенню нових ринків і продуктів, підвищенню продуктивності праці та ефективності управлінських процесів.

Варто зазначити, що Україна має значний інноваційний потенціал, який реалізується через впровадження нових знань, технологій та технічних розробок, а також через високі темпи їх поширення та вплив на наукові дослідження. До інноваційних можливостей України слід також віднести креативність суспільства, що проявляється у створенні нематеріальних активів, розробці новітніх (креативних) товарів та послуг, а також в інтернет-творчості та інших формах інноваційної діяльності, що сприяють розвитку нових ідей і напрямів у різних сферах.

У контексті розвитку інноваційної діяльності в Україні має сенс почати створення на регіональному рівні органів управління інноваціями. Ці органи повинні розробити стратегії регіональної політики у сфері науково-технічної діяльності та створення інноваційних продуктів. Крім того, необхідно забезпечити постійний контроль за всім спектром інноваційного потенціалу, розробити систему технічної та фінансової підтримки інноваційних ініціатив, а також сформував перелік робочих місць для висококваліфікованих фахівців, які будуть працювати у відповідних сферах. Це сприятиме ефективному розвитку інноваційного потенціалу на рівні кожного регіону та забезпечить сталість і довгостроковий успіх інноваційної діяльності в країні.

Перелік використаних джерел:

1. Білоус-Сергеева С. О. Інноваційне підприємництво як ключовий фактор розвитку регіону у післявоєнний період. Вісник Приазовського Державного Технічного Університету. Серія: Економічні науки. 2023. № 1. С. 45-50.
2. Гнатенко І. А. Феномен інноваційного підприємництва в національній економіці. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2019. №23. С. 61-64.
3. Гавриш О. М., Пильнова В. П., Пісковець О. В. Інноваційне підприємництво: сутність, значення та проблеми в сучасних умовах функціонування. Економіка та держава. 2020. №12. С. 109-113.
4. Жаворонок А., Марич А. Теоретичні основи розвитку інноваційного підприємництва у національній економіці. Економічний дискурс. 2020. №4. С. 104-110.
5. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія. Вінниця, 2008. 397 с.
6. Про інноваційну діяльність : Закон України від 26.12.2002 р. № 40-IV. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text>
7. Bezus, A., Shuyok, M. 2018, The strategy of improving the innovation activity of the enterprise. Efektyvna ekonomika. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6052>
8. Бутенко Д. С. Розвиток інноваційного підприємництва: міжнародний аспект. Ефективна економіка. 2024. № 9.
9. Прокопишин Л. М. Управлінські інновації та особливості їх використання на машинобудівних підприємствах в сучасних умовах господарювання. Вісн. Нац. ун-ту "Львів. політехніка". 2018. № 628. С. 628–633.
10. Dasgupta M. Technological Innovation and Role of Technology Strategy: Towards Development of a Model Meeta Dasgupta, Prof. A. Sahay, Prof. R. Gupta 9th Global Conference on Business & Economics. 2019. P. 34.
11. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Касич А. О. Інноваційна продукція як основа підвищення конкурентоспроможності підприємств України А. О. Касич, М. В. Назарова, Т. А. Климович. Держава та регіони. 2018. № 2. С. 66–69.